Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 18. oktoobril 2017 [1]

Kohtuasi C-467/16

Brigitte Schlömp
versus
Landratsamt Schwäbisch Hall

(Amtsgericht Stuttgardi (Stuttgardi esimese astme kohus, Saksamaa) eelotsusetaotlus)

Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Lugano II konventsioon – Artiklid 27 ja 30 – Pooleliolev kohtuasi (*lis pendens*) – Mõiste „kohus““

1. Käesolevas kohtuasjas on keskne küsimus ühene: kas 30. oktoobril 2007 allkirjastatud tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioonis, mis on ühenduse nimel heaks kiidetud nõukogu 27. novembri 2008. aasta otsusega 2009/430/EÜ (ELT 2009, L 147, lk 1; edaspidi „Lugano II konventsioon“), ette nähtud poolelioleva kohtuasja põhimõtte kohaldamisel on pöördutud „kohtusse“, kui nõue elatiskohustuse täitmiseks on esitatud lepituskomisjonile, mis on riiklikus menetlusõiguses kohustuslik menetlusetapp? See Amtsgericht Stuttgart'i (Stuttgardi esimese astme kohus, Saksamaa) eelotsuse küsimus pakub Euroopa Kohtule harva esineva võimaluse tõlgendada Lugano II konventsiooni sätteid.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

2. Lugano II konventsiooni II jaotise („Kohtualluvus“) 2. jao („Valikuline kohtualluvus“) artiklis 5 on sätestatud:

„Isikut, kelle alaline elukoht on käesoleva konventsiooniga seotud riigis, saab kaevata käesoleva konventsiooniga seotud teises riigis:

[…]

2. ülalpidamiskohustusega seotud asjade puhul:

a) selle paiga kohtusse, kus on ülalpeetava alaline või peamine elukoht, või […]“

3. Lugano II konventsiooni II jaotise 9. jao esemeks on „[p]eatamine ja seotud menetlused“ ja see hõlmab konventsiooni artikleid 27–30.

1 Algkeel: inglise.

4. Lugano II konventsiooni artiklis 27 on sätestatud:

„1. Kui käesoleva konventsiooniga seotud eri riikide kohtutes algatavad ühe ja sama alusega hagide põhjal menetlusi ühed ja samad asjaosalised, peatab see kohus, kellele hagi on esitatud hiljem, käsiloleva menetluse omal algatusel seni, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena.

2. Kui esimesena hagi saanud kohtu pädevus on tuvastatud, loobub hiljem hagi saanud kohus oma pädevusest esimese kohtu kasuks.“

5. Sama konventsiooni artiklis 30 on sätestatud:

„Käesoleva jao kohaldamisel loetakse menetlus alustatuks:

1. ajal, mil kohtule esitatakse menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument, tingimusel et hageja astub pärast seda vajalikud sammud, et dokument kostjale kätte toimetada, või

2. kui dokument tuleb kätte toimetada enne kohtule esitamist, ajal, mil kättetoimetamise eest vastutav asutus selle kätte saab, tingimusel et hageja astub pärast seda vajalikud sammud, et dokument kohtule esitada.“

6. Lugano II konventsiooni artiklis 62, mis paikneb V jaotises („Üldsätted“), on sätestatud:

„Käesoleva konventsiooni kohaldamisel hõlmab mõiste „kohus“ käesoleva konventsiooniga seotud riikide määratud mis tahes ametiasutusi, millele on antud pädevus käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate asjade lahendamiseks.“

7. Lugano II konventsiooni VII jaotis „Seos nõukogu määrusega (EÜ) nr 44/2001 [2] ja muude õigusaktidega“ sisaldab artiklit 64, milles on sätestatud:

„1. Käesolev konventsioon ei piira nõukogu määruse [nr 44/2001] ning selle muudatuste, 27. septembril 1968. aastal Brüsselis allakirjutatud konventsiooni (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades) ning selle 3. juunil 1971 Luxembourgis allakirjutatud protokolli (Brüsseli konventsiooni tõlgendamise kohta Euroopa Ühenduste Kohtus), mida on uute riikide ühinemisel Euroopa ühendustega muudetud kõnealusele konventsioonile ja selle protokollile lisatud ühinemiskonventsioonidega, ning samuti Euroopa Ühenduse ja Taani Kuningriigi vahel 19. oktoobril 2005 Brüsselis allakirjutatud lepingu (mis käsitleb kohtualluvust ja kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist tsiviil- ja kaubandusasjades) kohaldamist Euroopa Ühenduse liikmesriikides.

2. Kõnealust konventsiooni kohaldatakse alati:

a) kohtualluvust käsitlevate asjade puhul, kui kostja alaline elukoht asub sellise riigi territooriumil, kus kohaldatakse käesolevat konventsiooni, aga ei kohaldata käesoleva artikli lõikes 1 osutatud teisi õigusakte, või kui sellise riigi kohtutele antakse pädevus käesoleva konventsiooni artikli 22 või 23 alusel;

b) seoses artiklites 27 ja 28 sätestatud peatamisega ja seotud menetlustega, kui menetlus algatatakse riigis, kus kohaldatakse käesolevat konventsiooni, aga ei kohaldata käesoleva artikli lõikes 1 osutatud teisi õigusakte, ning riigis, kus kohaldatakse nii käesolevat konventsiooni kui ka mõnda teist käesoleva artikli lõikes 1 osutatud õigusakti;

2 Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42).

[…]“

Šveitsi tsiviilkohtumenetluse seadustik

8. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Schweizer Zivilprozessordnung, edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) artikli 62 lõikes 1[3] on reguleeritud kohtuasja algatamine ja see on sõnastatud järgmiselt:

„Menetlus algab lepitusmenetluse taotluse, hagi, taotluse või ühise abielulahutusavalduse esitamisel.“

9. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 197[4] on sätestatud:

„Kohtumenetlusele eelneb lepitusmenetlus lepituskomisjonis.“

10. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 209 „Menetluse jätkamise luba“ on sätestatud:

„(1) Kui kokkuleppele ei jõuta, protokollib lepituskomisjon selle asjaolu ja annab menetluse jätkamise loa

[…]

b) hagejale […]

(3) Hagejal on õigus esitada hagi kohtusse kolme kuu jooksul menetluse jätkamise loa saamisest.

[…]“

Asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

11. Šveitsis elava B. Schlömpi ema on H. S, kellele Schwäbisch Halli maakonnaamet (Landratsamt Schwäbisch Hall) Saksamaal maksab tema hooldusvajaduse tõttu täiendavat sotsiaaltoetust.

12. Saksa õiguse kohaselt peavad ametlikult kinnitatud sotsiaaltoetusi välja maksma sotsiaalabiasutused, mis võivad need toetused regressi korras välja nõuda toetusesaajate bioloogilistelt lastelt, kui nende majanduslik olukord seda võimaldab.

13. Schwäbisch Halli maakonnaamet esitas 16. oktoobril 2015 Šveitsi õiguse kohaselt pädevale Friedensrichteramt des Kreises Reiat, Kanton Schaffhauseni (Schaffhauseni kantoni Reiati piirkonna rahukohus, Šveits) juures tegutsevale lepituskomisjonile (Schlichtungsbehörde) lepitusmenetluse taotluse B. Schlömpi vastu. Lepitusmenetluse taotluses nõuti 5000 euro suuruse miinimumsumma maksmist, jättes võimaluse nõude muutmiseks pärast B. Schlömpi poolt täieliku teabe esitamist.

14. Kuna kõnealuse menetluse pooled kokkulepet ei saavutanud, väljastas Friedensrichteramt (rahukohus) 25. jaanuaril 2016 menetluse algatamise loa, mis toimetati Schwäbisch Halli maakonnaameti esindajatele kätte 26. jaanuaril 2016.

15. 11. mail 2016 esitati Kantonsgericht Schaffhausenile (Schaffhauseni kantoni kohus, Šveits) hagi B. Schlömpi vastu, millega nõuti elatise miinimumsumma maksmist ja täiendavate andmete esitamist.

3 Mis paikneb selle seadustiku 1. osa („Üldsätted“) 4. jaotises („Menetluse kestus ja hagist loobumise tagajärjed“).

4 Mis paikneb selle seadustiku 2. osa („Erisätted“) 1. peatüki („Kohaldamisala ja lepitusasutus“) 1. jaotises („Lepitusmenetlus“).

16. Vahepeal, see tähendab pärast lepitusmenetluse algatamist, ent enne Kantonsgericht Schaffhausenisse (Schaffhauseni kantoni kohus, Šveits) hagi esitamist, oli B. Schlömp esitanud kirjalikult negatiivse tuvastushagi, millega ta eitas elatise maksmise kohustuse olemasolu üleantud õiguste tõttu ja mis kandis 19. veebruari 2016. aasta kuupäeva ning laekus Amtsgericht (Familiengericht) Schwäbisch Halli (Schwäbisch Halli esimese astme kohus kui perekonnaasju lahendav kohus, Saksamaa) 22. veebruaril 2016.

17. Familiengericht Schwäbisch Hall (Schwäbisch Halli kohus kui perekonnaasju lahendav kohus) – kuhu oli hagi esitatud vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 4/2009[5] artikli 3 punktidele a ja/või b – tunnistas 7. märtsi 2016. aasta määruses, et tal puudub territoriaalne pädevus, ja saatis kohtuasja Amtsgericht (Familiengericht) Stuttgart'ile (Stuttgardi esimese astme kohus kui perekonnaasju lahendav kohus), kes sai selle 21. märtsil 2016.

18. Pärast hagi kättetoimetamist Schwäbisch Halli maakonnaametile 26. aprillil 2016 palus see 17. mail 2016 jätta hagi läbi vaatamata, sest selle lahendamist Amtsgericht (Familiengericht) Stuttgart'is (Stuttgardi esimese astme kohus kui perekonnaasju lahendav kohus) takistab pooleliolev kohtuasi Šveitsi kohtus, mistõttu peab Saksamaa kohus menetluse vastavalt Lugano II konventsiooni artikli 27 lõikele 1 peatama.

19. B. Schlömp on vastu menetluse peatamisele, sest lepituskomisjon ei ole „kohus" Lugano II konventsiooni tähenduses.

20. Selle menetluse raames on Amtsgericht Stuttgart (Stuttgardi esimese astme kohus) oma 8. augusti 2016. aasta määrusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 22. augustil 2016, esitanud eelotsuse saamiseks järgmise küsimuse:

Kas Šveitsi õiguse alusel tegutsev lepituskomisjon on samuti „kohus" [Lugano II konventsiooni] artiklite 27 ja 30 tähenduses?

21. Oma kirjalikud seisukohad on esitanud põhikohtuasja menetlusosalised ning Šveitsi valitsus ja Euroopa Komisjon. Lisaks esitasid B. Schlömp, Šveitsi valitsus ja Euroopa Komisjon suulisi argumente kohtuistungil 5. juulil 2017.

Analüüs

22. Küsimusega, kas Šveitsi õiguses ette nähtud lepituskomisjon on hõlmatud mõistega „kohus" Lugano II konventsiooni artiklite 27 and 30 tähenduses, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt kindlaks teha, kas sellises olukorras nagu põhikohtuasjas on esitatud hagi kohtusse Lugano II konventsiooni artikli 27 lõike 1 tähenduses.

5 Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määrus (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (ELT 2009, L 7, lk 1).

Sissejuhatavad märkused

23. Euroopa Kohtu praktika Lugano konventsiooni tõlgendamisel on üsna napp,[6] kuivõrd 1988. aasta Lugano konventsiooni[7] kohaselt puudus tal pädevus ning pärast Lugano II konventsiooni jõustumist 1. jaanuaril 2010[8] on menetlusse jõudnud vaid paar asja. Kuivõrd Lugano II konventsiooni eesmärk on tugevdada õigusalast ja majanduskoostööd, laiendades konventsiooni osalistele määruse nr 44/2001[9] põhimõtteid, tuleb seda konventsiooni tõlgendada Brüsseli režiimi ja Lugano režiimi pidevat koostoimet arvestades.

24. Nii on Euroopa Kohus varem leidnud, et Lugano II konventsioonil on määrusega nr 44/2001 sama ese. Nende sätted loovad samasuguse süsteemi, iseäranis kasutades samu kohtualluvuse eeskirju, mis tagab õigusinstrumentide vahelise seotuse.[10]

25. Kuna määrus nr 44/2001 asendab Brüsseli konventsiooni,[11] võib Euroopa Kohtu tõlgendusi konventsiooni sätetele laiendada ka määruse sätetele, kui nende liidu aktide sätted on sisult võrdväärsed.[12] Sama kehtib ka määruste nr 44/2001 ja nr 1215/2012 puhul.[13]

26. Minu arvates peaks samasugune tõlgendamise parallelism põhimõtteliselt kehtima ka ühelt poolt „Brüsseli režiimi“, see tähendab Brüsseli konventsiooni ja määruste nr 44/2001 ja nr 1215/2012 ning teiselt poolt Lugano II konventsiooni vahel. Olen vägagi teadlik, et erinevalt Brüsseli režiimist ei hõlma Lugano II konventsioon ainult ELi liikmesriike. Ent arvestades, et Lugano II konventsiooni eesmärk ja selgelt sõnastatud ese vastab selgelt Brüsseli süsteemi omadele,[14] ei näe ma põhjust, miks ei peaks põhimõtteliselt tuginema Lugano II konventsiooni ning määruste nr 44/2001 ja nr 1215/2012 võrdväärsete sätete analoogiale.

27. Lisaks on Lugano II konventsiooni protokolli 2 konventsiooni ühetaolise tõlgendamise ja alalise komitee kohta[15] artiklis 1 märgitud, et iga seda konventsiooni kohaldav ja tõlgendav kohus võtab vajalikul määral arvesse põhimõtteid, mis sisalduvad konventsiooniga seotud riikide kohtute ja Euroopa Ühenduste Kohtu asjaomastes otsustes konventsiooni sätete või 1988. aasta Lugano

6 Euroopa Kohus leidis arvamuses, 7.2.2006, Uus Lugano konventsioon (1/03, EU:C:2006:81), et Lugano II konventsiooni sõlmimine kuulus (tollase) Euroopa Ühenduse ainupädevusse. Kohtuotsuses 4.12.2014, H (C-295/13, EU:C:2014:2410, punkt 32), käsitles Euroopa Kohus ühelt poolt nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT 2000, L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 19/01, lk 191) ning teiselt poolt määruse nr 44/2001 ja Lugano II konventsiooni kohaldamisala piiritlemist ja leidis, et selle piiritlemise osas tuleb kahte viimati nimetatud õigusakti tõlgendada ühtemoodi.

7 Luganos 16. septembril 1988. aastal sõlmitud konventsioon kohtualluvuse ning kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (88/592/EMÜ) (EÜT 1988, L 319, lk 9).

8 Tuleb täpsustada, et Lugano II konventsioon jõustus Euroopa Liidu, Taani (mis on eraldi lepinguosaline, kuna on kasutanud erandit tsiviilõiguse küsimustes) ja Norra suhtes nimetatud kuupäeval. Šveitsi suhtes jõustus see aasta hiljem 1. jaanuaril 2011. Täielikkuse huvides lisagem, et Islandi suhtes jõustus konventsioon 1. mail 2011.

9 Mis on vahepeal asendatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrusega (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT 2012, L 351, lk 1).

10 Vt arvamus, 7.2.2006, Uus Lugano konventsioon (1/03, EU:C:2006:81, punkt 152). Seda kajastab lisaks ka nõukogu 27. novembri 2009. aasta otsuse 2009/430/EÜ Lugano II konventsiooni sõlmimise kohta (ELT 2009, L 147, lk 1) põhjendus 4, kus on märgitud, et Brüsseli ja Lugano konventsiooni režiimide samalaadsuse tõttu tuleks Lugano konventsiooni kohandada määruse (EÜ) nr 44/2001 sätetega, et saavutada kohtuotsuste liikumise võrdne tase ELi liikmesriikide ning asjaomaste EFTA riikide vahel.

11 27. septembri 1968. aasta Brüsseli konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32), mida on muudetud järgnevate konventsioonidega täiendavate liikmesriikide liitumise kohta selle konventsiooniga.

12 Vt kohtuotsus, 16.6.2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

13 Vt kohtuotsus, 16.11.2016, Schmidt (C-417/15, EU:C:2016:881, punkt 26).

14 Lisaks on selle konventsiooni osapoolteks olevad kolm ELi mittekuuluvat riiki tihedalt seotud ELi siseturuga, kas siis Euroopa Majanduspiirkonna liikmesuse kaudu (Island ja Norra) või ulatuslike kahepoolsete kokkulepetega (Šveits).

15 ELT 2007, L 339, lk 27.

konventsiooni samalaadsete sätete ning konventsiooni artikli 64 lõikes 1 osutatud õigusaktide kohta. Lugano II konventsiooni artikli 64 lõikes 1 viidatakse määrusele nr 44/2001. Järeldan sellest, et Euroopa kohtutel, sealhulgas Euroopa Liidu Kohtul on õiguslik kohustus tagada, et võrdväärseid sätteid tõlgendataks ühtemoodi.[16]

Lugano II konventsiooni kohaldatavus

28. Lugano II konventsiooni artikli 64 lõike 2 punkti b kohaselt kohaldatakse seda konventsiooni igal juhul seoses artiklites 27 ja 28 sätestatud pooleliolevate kohtuasjadega ja seotud menetlustega, kui menetlus algatatakse riigis, kus kohaldatakse seda konventsiooni ega kohaldata selle konventsiooni artikli 64 lõikes 1 nimetatud õigusakte, ning riigis, kus kohaldatakse nii seda konventsiooni kui ka mõnda teist selle konventsiooni artikli 64 lõikes 1 osutatud õigusakti.

29. Lugano II konventsiooni artikli 64 lõikes 1 viidatakse omakorda määrusele nr 44/2001 ning selle muudatustele.

30. Lugano II konventsiooni koostamise ja sellele järgnenud vastuvõtmise ajal hõlmas määrus nr 44/2001 ülalpidamiskohustusi. Tähtsust ei oma seega asjaolu, et hiljem vastu võetud määrust nr 4/2009[17] Lugano II konventsiooni artikli 64 lõikes 1 ei nimetata.[18]

Pooleliolev kohtuasi (lis pendens)

31. Eelotsusetaotluse kohaselt on asjaomased kaks menetlust kattuvad, kuivõrd neil on sama hagi alus ja ese ning samad pooled. Hagi alus hõlmab faktilisi asjaolusid ja selle põhjenduseks kasutatud õigusnorme[19] ning hagi ese tähendab hagi soovitavat eesmärki.[20] On piisav, kui hagidel on sisuliselt sama ese, ning nõuded ei pea olema täiesti identsed.[21] Kohtupraktikas on käsitletud ka vastupidist olukorda, kus on esitatud negatiivne tuvastushagi ja seejärel kahju hüvitamise hagi.[22] Selles suhtes on teisena esitatud hagil sama ese mis esimesel, sest menetluste keskmes on küsimus vastutuse olemasolust või selle puudumisest. Erinevad nõuded ei tähenda, et mõlemal kohtuasjal oleks erinev ese.[23]

32. Järelikult põhinevad nii Šveitsis esitatud makse- ja teabe esitamise nõue kui ka Saksamaal esitatud negatiivne tuvastusnõue samadel faktilistel asjaoludel, see tähendab samal, konkreetsest perekonnaõiguslikust suhtest tuleneval ülalpidamissuhtel, nimelt küsimusel, kas ja millises ulatuses on B. Schlömpil üleläinud õigustest tulenev ülalpidamiskohustus.

16 Seda kajastab ka protokolli 2 viimane põhjendus, mille kohaselt kõrged konventsiooniosalised soovivad vältida Lugano II ning selles olulisel määral kajastatud määruse (EÜ) nr 44/2001 sätete erinevaid tõlgendusi ja tõlgendada neid võimalikult ühetaoliselt.

17 Määruse nr 4/2009 artikli 3 lõike 1 punkti a kohaselt on liikmesriikides ülalpidamiskohustuste küsimustes pädevad selle riigi kohtud, kus on kostja alaline elukoht.

18 Seetõttu tuleb viidet määrusele nr 44/2001 mõista nii, et see hõlmab ka määrust nr 4/2009, kuivõrd määruse nr 4/2009 artikli 68 lõikes 1 on sätestatud, et selle määrusega muudetakse määrust nr 44/2001, asendades viimati nimetatud määruse ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavad sätted. Seda kajastab ka määruse nr 4/2009 põhjendus 44, mille kohaselt määrusega nr 4/2009 tuleks muuta määrust nr 44/2001, asendades selle määruse ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavad sätted, ning kui määruse nr 4/2009 üleminekusätetest ei tulene teisiti, peaksid liikmesriigid alates määruse nr 4/2009 kohaldamiskuupäevast kohaldama ülalpidamiskohustuste osas määruse nr 44/2001 sätete asemel määruse nr 4/2009 kohtualluvust, kohtuotsuste tunnustamist, täidetavust ja täitmist ning õigusabi käsitlevaid sätteid.

19 Vt kohtuotsus, 6.12.1994, Tatry (C-406/92, EU:C:1994:400, punkt 39). Tuleb märkida, et Lugano II konventsiooni artikli 27 inglis- ja saksakeelsetes versioonides ei ole erinevalt mõnest teisest keeleversioonist eristatud hagi „alust“ ja „eset“. Ingliskeelses versioonis on piirdutud mõistega „to cause“, samas kui saksakeelses versioonis räägitakse samast „Anspruch'ist“.

20 Vt kohtuotsus, 6.12.1994, Tatry (C-406/92, EU:C:1994:400, punkt 41).

21 Vt kohtuotsus, 8.12.1987, Gubisch Maschinenfabrik (144/86, EU:C:1987:528, punkt 17). Seega on Euroopa Kohus nende kriteeriumide alusel kinnitanud identsete nõuete olemasolu olukorras, kus esimesena esitatud hagis nõutakse lepingu täitmist ja teises hagis seevastu sellest lepingust taganemise tunnustamist või selle tühistamist, vt kohtuotsus, 8.12.1987, Gubisch Maschinenfabrik (144/86, EU:C:1987:528, punkt 16).

22 Vt kohtuotsus, 6.12.1994, Tatry (C-406/92, EU:C:1994:400, punkt 43).

23 *Ibid.*

33. Kui Lugano II konventsioon kõrvale jätta, on Šveitsi õiguse kohaselt käesolevas asjas pöördutud kohtusse, nii et selgelt on tegemist poolelioleva kohtuasjaga. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 62 lõike 1 kohaselt loetakse kohtumenetlus alanuks muu hulgas siis, kui on esitatud lepitusmenetluse taotlus või hagi. Lisaks on Šveitsi rahvusvahelise eraõiguse seadustiku artikli 9 lõikes 2 sätestatud, et selle kindlaksmääramiseks, millal on hagi Šveitsi kohtusse esitatud, on otsustav hagi algatamiseks vajaliku esimese toimingu kuupäev ning lepitusmenetluse algatamine on selleks piisav.

34. Ent kuidas mõista Lugano II konventsiooni sätteid poolelioleva kohtuasja kohta?

35. Asjaomaste sätete eesmärk on hoida ära eri osalisriikides kokkusobimatute kohtuotsuste tegemine.[24] Selleks on Lugano II konventsioonis ette nähtud mehhanism, mis on suunatud piirama riski, et erinevates osalisriikides toimuvad paralleelsed menetlused.

36. Lugano II konventsiooni artikli 27 lõikes 1 on sätestatud, et kui konventsiooniga seotud eri riikide kohtutes algatavad ühe ja sama alusega hagide põhjal menetlusi ühed ja samad asjaosalised, peatab see kohus, kellele hagi on esitatud hiljem, käsiloleva menetluse omal algatusel seni, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena. Lugano II konventsiooni artikli 27 lõige 2 sätestab omakorda, et kui esimesena hagi saanud kohtu pädevus on tuvastatud, loobub hiljem hagi saanud kohus oma pädevusest esimese kohtu kasuks.

37. Seega sisaldab Lugano II konventsiooni artikkel 27 „kes ees, see mees“ süsteemi selle kohtu kasuks, kuhu hagi esimesena esitatakse. Selle sätte kohaselt peab kohus, kuhu hagi ei ole esimesena esitatud, oma menetluse peatama.

38. Küsimust, *millal* loetakse hagi esimesena kohtusse esitatuks, käsitleb Lugano II konventsiooni artikkel 30.

39. Selle sätte punkti 1 kohaselt loetakse menetlus alustatuks ajal, mil kohtule esitatakse menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument, tingimusel et hageja astub pärast seda vajalikud sammud, et dokument kostjale kätte toimetada.

40. Varasem asja menetluses oleku tuvastamise süsteem 1988. aasta Lugano konventsioonis ei sisaldanud Lugano II konventsiooni artikliga 30 võrreldavat sätet. Puudus iseseisev selle hetke määratlus, mil hagi tuleks lugeda kohtus pooleli olevaks. Seega oli jäetud riikliku õiguse ülesandeks määrata kindlaks hetk, mil tuleks lugeda kohtuasja menetlus kohtus alanuks.[25]

41. Seega on tänapäeval Lugano II konventsioonis[26] esimesena kohtusse pöördumise hetk autonoomselt määratletud.

Lepitusmenetlus

42. Ent ei Lugano II konventsiooni artiklis 27 ega ka artiklis 30 ole viiteid selle kohta, kuidas käsitleda olukorda, kus siseriiklik õigus nõuab, et kohtumenetlusele peab eelnema lepitusmenetlus.

24 Vt Mabillard, R., teoses Oetiker, Chr., Weibel, Th. (toim), *Basler Kommentar Lugano-Übereinkommen*, 2. trükk, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 2016, artikkel 27, punkt 1.

25 Vt kohtuotsus, 7.6.1984, Zelger (129/83, EU:C:1984:215, punkt 15).

26 Mis selles osas pealegi kordab määruse nr 44/2001 artiklit 30. Selle sätte kohta vt kohtuotsus, 4.5.2017, HanseYachts (C-29/16, EU:C:2017:343, punkt 30), milles Euroopa Kohus märkis, et selle sätte eesmärk on vähendada probleeme ja õiguslikku ebakindlust, mida tekitas liikmesriikides kohtus menetluse alustamise aja kindlaksmääramiseks kehtivate vahendite suur mitmekesisus, sellise materiaalõiguse normi abil, mis võimaldaks selle aja kindlaks määrata lihtsalt ja ühetaoliselt.

43. Ehkki nende sätete sõnastus („kohus, kellele hagi esitati esimesena“ ja „kohtule esitatakse“) võib paista selge, olen seisukohal, et ei tuleks keskenduda formaalselt terminile „kohus“, vaid nende sätetega ette nähtud menetlust tuleks tõlgendada funktsionaalselt.

44. Ma ei leia, et sellises olukorras tuleks asuda seisukohale, et poolelioleva kohtuasja olemasolu tuleks kindlaks määrata ainuüksi riikliku õiguse alusel. Nagu nähtub artikli 30 lisamisest Lugano II konventsioonile, on toimunud areng pooleliolevat kohtuasja käsitlevate sätete „autonoomsuse“ suunas. Mõne lahtise küsimuse lahendamiseks riikliku õiguse poole pöördumine käiks vastu sellele arengule.

45. Samuti ei leia ma, et tuleks lähtuda Lugano II konventsiooni artiklites 27 ja 30 sisalduva termini „kohus“ formaalsest ja staatilisest tõlgendusest, millest tulenevalt oleksid automaatselt välistatud selliste asutuste menetlused, mis ei kvalifitseeru „kohtuks“ selle mõiste abstraktses tähenduses.

46. Selle probleemi lahendus leidub minu meelest nende kahe äsja kirjeldatud äärmuse vahelt. Tuleks lähtuda funktsionaalsest tõlgendusest.

47. Seega tuleks nõustuda, et sellises olukorras nagu käesolevas asjas, kus on ette nähtud kohustusliku lepitusmenetluse läbimine enne, kui võib esitada hagi kohtusse, ning kus lepitusmenetlus ja järgnev menetlus kohtus loetakse ühe kohtumenetluse kaheks eraldiseisvaks (ja üksteist täiendavaks) osaks, on tegemist poolelioleva kohtuasjaga. Ainult nii on minu meelest võimalik järgida Lugano II konventsiooni pooleliolevaid asju käsitlevate sätete mõtet, mille kohaselt asja käsitleb see kohus, kellele hagi esitati esimesena.

48. Seetõttu ei ole oluline, kas lepituskomisjon on või ei ole „kohus“ selle mõiste abstraktses tähenduses. Sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, kus nimetatud asutus annab loa menetluse jätkamiseks, on määrava tähtsusega see, et menetlus selles asutuses moodustab lahutamatu osa menetlusest (tavalises) kohtus. Järelikult võrdub lepituskomisjoni taotluse esitamine hagi esitamisega kohtusse Lugano II konventsiooni artiklite 27 ja 30 tähenduses.

49. Sarnaselt komisjoni seisukohas märgituga sooviksin lisada veel ühe kriteeriumi: kui lepituskomisjonis ei jõuta kokkuleppele ja see asutus annab hagejale loa menetlust jätkata, see tähendab õiguse esitada kolme kuu jooksul hagi kohtusse, siis on tegemist poolelioleva asjaga ainult juhul, kui hageja võtab kõik asjakohased sammud, mis on vajalikud, et ta saaks jätkata kõnealust menetlust kohtus.

50. Samuti tuleks lisada, et Šveitsi praktikas ja õiguskirjanduses järgitakse peamiselt sellist ettepandud funktsionaalset lähenemist, pidades Lugano II konventsiooni artiklite 27 ja 30 kohaldamisel otsustavaks ajahetkeks lepituskomisjoni taotluse esitamist.[27] Lisaks on High Court of Justice of England and Wales (Chancery Division) (Inglismaa ja Walesi kõrgema astme kohtu lordkantsleri kantselei osakond, Ühendkuningriik) samuti järginud seda lähenemist kohtuasjas, milles oli tegemist kõnealuse lepituskomisjoniga.[28]

27 Vt Kren Kostkiewicz, J., *LugÜ (Kommentar)*, orell füssli Verlag, Zürich 2015, artikkel 30, punkt 3; Bucher, A., teoses Bucher, A. (toimetaja), *Convention de Lugano*, Basel 2011, artikkel 30, punkt 4; *Dasser*, F., teoses Dasser, F., Oberhammer, P. (toimetajad), *Lugano-Übereinkommen (LugÜ)*, 2. trükk., Stämpfli Verlag AG, Bern 2011, artikkel 27, punkt 21; Mabillard, R., artikkel 30, punkt 11. Funktsionaalselt samaväärse sätte kohta määruses nr 1215/2012 vt Fentiman, R., teoses Magnus, U., Mankowski, P. (toimetajad), *Brussels I bis Regulation*, Verlag Otto Schmidt, Köln 2016, artikkel 32, punkt 6. Küsimus jäetakse lahtiseks Leible, S. poolt teoses Rauscher, Th. (toimetaja), *Brüssel Ia-VO*, 4. trükk., Verlag Otto Schmidt, Köln 2016, artikkel 29, punkt 6.

28 Kohtuotsus 6.8.2014 (2014), Lehman Brothers Finance AG v Klaus Tschira Stiftung GmbH & Anor, EWHC 2782 (Ch).

51. Seega võib kokkuvõtvalt järeldada, et Lugano II konventsiooni artiklite 27 ja 30 tähenduses on pöördutud kohtusse, kui sellistel asjaoludel, nagu on arutusel eelotsusetaotluse esitanud kohtus, on menetlust alustatud lepituskomisjonis. Teistsuguse lähenemise korral oleks see pool, kes soovib algatada menetlust riigis, kus on ette nähtud selline süsteem nagu käesolevas asjas, ebasoodsamas olukorras. See oleks probleemne poolte võrdsuse põhimõtte seisukohast.

52. Seetõttu teen ettepaneku vastata eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele, et sellises olukorras, nagu on arutusel põhikohtuasjas, kus on ette nähtud kohustusliku lepitusmenetluse läbimine enne, kui võib esitada hagi kohtusse, ning kus lepitusmenetlus ja järgnev menetlus kohtus loetakse ühe kohtumenetluse kaheks eraldiseisvaks osaks, on esitatud hagi kohtusse Lugano II konventsiooni artiklite 27 ja 30 tähenduses alates lepituskomisjoni pöördumise hetkest, juhul kui hageja on astunud kõik asjakohased sammud, mis olid vajalikud kõnealuse menetluse jätkamiseks kohtus.

Lepituskomisjon kui „kohus“?

53. Eeltoodust tulenevalt ei ole vaja analüüsida, kas Šveitsi menetlusõiguses ette nähtud lepituskomisjon kvalifitseerub abstraktselt kohtuks Lugano II konventsiooni artiklite 27 ja 30 tähenduses. Seetõttu on järgnev analüüs puhtalt hüpoteetiline.

54. Kui B. Schlömp leiab, et lepituskomisjon ei ole „kohus“ Lugano II konventsiooni artiklite 27 ja 30 tähenduses, siis Šveitsi valitsus on vastupidisel seisukohal. Komisjon ei ole sellele küsimusele abstraktselt vastanud, keskendudes oma seisukohas pelgalt küsimusele, kas on tegemist poolelioleva kohtuasja olukorraga.

55. Siinkohal on vaja täpsemalt vaadata lepituskomisjoni pädevust ja tema poolt tehtavate otsuste liike. Šveitsi tsiviilkohtumenetluse seadustiku kohaselt võidakse lepitusmenetlus lõpetada neljal viisil:[29] esiteks omab poolte kokkulepe[30] siduva otsuse mõju.[31] Teiseks – nagu on olukord käesolevas asjas – kui pooled kokkuleppele ei jõua, protokollib lepituskomisjon selle fakti ja annab loa menetluse jätkamiseks.[32] Kolmandaks, nõuete puhul, mis ei ületa 2000 Šveitsi franki (CHF), teeb lepituskomisjon siduva esimese astme kohtuotsuse.[33] Ja neljandaks, nõuete puhul, mis ei ületa üldiselt 5000 Šveitsi franki (CHF) (see tähendab sellistes asjades nagu käesolev kohtuasi), esitab lepituskomisjon pooltele kohtuotsuse projekti, mis muutub siduvaks, kui pooled ei esita sellele 20 päeva jooksul vastuväiteid.

56. Isegi mõistet „kohus“ Lugano II konventsiooni artiklite 27 ja 30 tähenduses abstraktselt määratlemata on minu arvates raske eitada lepituskomisjonil sellise kvalifikatsiooni olemasolu juba pelgalt sellest tulenevalt, et nimetatud asutus, mis tegutseb täielikult tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel, annab välja siduvaid otsuseid.[34]

57. Kaldun arvama, et Lugano II konventsioonis puudub mõiste „kohus“ positiivne määratlus seetõttu, et on peaaegu võimatu napis seadustekstis sellist määratlust anda. Seda pole tehtud ka määrustes nr 44/2001 ega nr 1215/2012.

29 Vt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklid 208–212.

30 Kokkuleppe, nõustumuse või taotlusest tingimusteta loobumise vormis, vt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 208 lõige 1.

31 Vt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 208 lõige 2.

32 Vt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 209.

33 Vt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 212 lõige 1.

34 Kindlasti seoses eelmises punktis kirjeldatud esimese ja kolmanda olukorraga, 1) kui jõutakse kokkuleppele: kompromiss, omaksvõtt või ühepoolne hagist loobumine, mis on tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 208 lõike 2 kohaselt siduvad, või 2) kui nõue ei ületa 2000 Šveitsi franki.

58. Ent mõiste „kohus“ tähendus erineb Lugano II konventsioonis selle mõiste tähendusest määrustes nr 44/2001 ja nr 1215/2012, kuna konventsioon sisaldab artiklit, millele nimetatud kahes määruses vaste puudub: Lugano II konventsiooni artiklis 62 on sätestatud, et mõiste „kohus“ hõlmab konventsiooniga seotud riikide määratud mis tahes ametiasutusi, millele on antud pädevus konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate asjade lahendamiseks. Professor Pocari koostatud Lugano II konventsiooni seletuskirja [35] kohaselt on Lugano II konventsiooni artikli 62 sellise sõnastuse eesmärk anda mõistele „kohus“ laiem tähendus kui 1988. aasta Lugano konventsiooni vastavas sättes. [36] 1988. aasta Lugano konventsiooni protokolli 1 [37] artikli Va kohaselt on hõlmatud mõistega „kohus“ sõnaselgelt Taani, Islandi ja Norra haldusasutused. Nagu professor Pocari koostatud Lugano II konventsiooni seletuskirjas on täpsustatud, on „erinevalt protokolli 1 artikli Va erisättest – ja samuti paralleelsest sättest Brüssel I määruses – uuel artiklil 62 üldine iseloom, mille kohaselt on hõlmatud isegi haldusasutused, mida hetkel veel olemas ei ole“. [38]

59. Nii ongi Lugano II konventsiooni kohaselt „kohtud“, mis peavad konventsiooni kohaldama, määratletud nende poolt täidetava funktsiooni ning mitte riikliku õiguse formaalse liigituse alusel. [39] Ehkki mulle näib, et Lugano II konventsiooni artikli 62 mõte on hõlmata mõistega „kohus“ sellised ametiasutused, mis mõnes riigis jäävad täielikult väljapoole kohtusüsteemi [40], ei saa eitada, et see säte oli mõeldud laialt tõlgendamiseks ning et liikmesriikidel on õigus anda ametiasutustele pädevus Lugano II konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate asjade lahendamiseks. [41]

60. Seetõttu olen seisukohal, et asutus, millele on antud lepituskomisjoni pädevus ning mille liikmesriik on määranud täitma õigusemõistmise funktsioone, kujutab endast „kohut“ Lugano II konventsiooni artiklite 27 ja 30 tähenduses.

Ettepanek

61. Eeltoodud kaalutlusi arvestades teen ettepaneku vastata Amtsgericht Stuttgart’i (Stuttgardi esimese astme kohus, Saksamaa) küsimusele järgmiselt:

Sellises olukorras, nagu on arutusel põhikohtuasjas, kus on ette nähtud kohustusliku lepitusmenetluse läbimine enne, kui võib esitada hagi kohtusse, ning kus lepitusmenetlus ja järgnev menetlus kohtus loetakse ühe kohtumenetluse kaheks eraldiseisvaks osaks, on esitatud hagi kohtusse 30. oktoobril 2007 allkirjastatud tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni (mis on ühenduse nimel heaks kiidetud nõukogu 27. novembri 2008. aasta otsusega 2009/430/EÜ) artiklite 27 ja 30 tähenduses alates lepituskomisjoni pöördumise hetkest, juhul kui hageja on astunud kõik asjakohased sammud, mis olid vajalikud kõnealuse menetluse jätkamiseks kohtus.

35 Teatavasti on see seletuskiri oma laadilt selgitav ega ole õiguslikult siduv. Ent sellele on samas tuginetud Euroopa Kohtu otsuste põhjenduskäigus, vt kohtuotsus, 21.5.2015, El Majdoub (C-322/14, EU:C:2015:334, punkt 34), ning kohtujuristide ettepanekutes, vt nt kohtujuristi ettepanek, Jääskinen, kohtuasi CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, 115. joonealune märkus).

36 Vt professor Fausto Pocari seletuskiri Luganos 30. oktoobril 2007 allkirjastatud tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse ja neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni kohta (ELT 2009, C 319, lk 1, punkt 175).

37 Mis käsitleb teatavaid kohtualluvuse, menetluse ja täitmisega seotud küsimusi.

38 Vt eespool viidatud professor Fausto Pocari seletuskiri.

39 *Ibid.*

40 Ning ei ole – nagu Schlichtungsbehörde puhul – ühel või teisel viisil kohtusüsteemi osa.

41 Seetõttu ei ole võimatu, et asutus, mis ei kvalifitseeru Brüsseli režiimis „kohtuks“, loetakse kohtuks Lugano II konventsiooni kohaselt. Mõiste „kohus“ kohta määruse nr 1215/2012 tähenduses, vt kohtuotsus, 9.3.2017, Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193), ja kohtujuristi ettepanek, Bobek, kohtuasi Pula Parking (C-551/15, EU:C:2016:825, punkt 68 jj).